

A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) jogvédő szervezet véleménye

az Új Polgári Törvénykönyv Javaslatának egyes rendelkezéseiről.

Az alábbi vélemény a Kormány által felállított Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottságnak az [Új Polgári Törvénykönyvre tett javaslatának](#) a személyiségi jogokra vonatkozó Második Könyv Harmadik Részének (2:42 – 2:55. §§) egyes rendelkezéseivel foglalkozik (a továbbiakban: Tervezet).

2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme]

A TASZ üdvözli az „általános személyiségi jog” Ptk-beli elismerését. Az általános személyiségi jog, valamint az emberi méltóságnak mint az egyes személyiségi jogok anyajogának a deklarálásával a jogalkotó a magánjogi kódexben érvényesítené az emberi személyiség és a személyes autonómia alkotmányos pozícióját. „Az autonómia biztosítását szolgáló személyiségi jogok [...] elválaszthatatlanok az alkotmányos szabadságjogoktól.” (34/1992. (VI. 1.) AB határozat; lásd még 8/1990. (IV. 23.) AB határozat,).

2:44. § [Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme]

Felemás megoldást vezetne be a Tervezet a nyilvános kritizálhatóság határai tekintetében. Egyfelől helyes végre törvényben kimondani azt, hogy a közszereplőknek több kritikát kell eltűrniük. Másfelől viszont **a Tervezet továbbra sem rendezné a közhatalmat gyakorlók személyiségi jogainak védelmével kapcsolatos, évek óta fennálló visszás gyakorlatot.** A közszereplők jogvédelmére vonatkozóan a Tervezet a TASZ álláspontja szerint elhibázott. A szabály így szól: „Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogokat szükségtelenül nem korlátozhatják.”

A Tervezet jelentős hiányossága, hogy nem tisztázza, nem választja szét a közszereplők, a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók szerepkörét, nem veszi figyelembe a véleménynyilvánítással érintett ügy természetét és kizárólag a közszereplőkre vonatkozó szabályt alkot. A TASZ álláspontja szerint az új Ptk. végleges változatában az Emberi Jogok Európai Bírósága által felállított skálához hasonló rendszert kell kialakítani, ami a közhatalom gyakorlótól a közszereplőkön át a magánszemélyekig felállított rendszerben határozná meg a jogvédelmet. Ugyanakkor a bírói mérlegelés szabadságát is biztosítani kell, különösen a szerepkörökre, a tevékenység és a kritika közötti viszony intenzitására vonatkozóan. (Case of The Sunday Times v. The United Kingdom, application no. 6538/74, judgment, 26 April 1979.) Ebben a tekintetben a Tervezet hiányosságaként értékelhető az is, hogy csak a szükségesség feltételét szabja a véleménynyilvánítás korlátozásához, és az arányosságot követelményét nem rögzíti.

A TASZ egyetért azzal, hogy a Tervezet évtizedes elmaradást pótol az alacsonyabb védelmi szint törvénybe emelésével (lásd a Tervezethez fűzött Rövid indoklást), nem ért egyet viszont azzal, hogy az eddigi bírói gyakorlat konzekvens lenne. Az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában kimondta, hogy „a szabad véleménynyilvánításhoz való jog által védett, alkotmányosan nem büntethető véleménynyilvánítás köre azonban a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb, mint más személyeknél.” Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság a rendelkező részben

fogalmazta meg a közhatalmat gyakorlóokra vonatkozó állítását, ez helyettesíti a jogszabályi rendelkezést! Bár az Alkotmánybíróság határozata elsősorban a büntetőjogi bírálhatóságra vonatkozik, a bíróságok hivatkoznak rá időnként polgári perekben is. A jelenlegi bírói gyakorlat mégis rendre összemossa a közszereplők és a közhatalmat gyakorlók bírálhatóságának kérdését és elvi alapjait is. A TASZ álláspontja szerint **a jogalkotóra vár a feladat, hogy a közszereplők és a közhatalmat gyakorlók esetében a bírálhatósági és a kritikátúró képesség határait meghatározza.** A „közéleti szereplő” fogalmának bevezetése nem oldja meg a problémát, jóhiszemű értelemezés szerint az ugyanis a közszereplőt jelenti, rosszhiszemű értelmezés szerint pedig egy újabb kategóriát, ami nem azonos sem a közszereplőkkel, sem a közhatalmat gyakorlókkal.

A közszereplők és a közhatalmat ellátók két külön csoportot alkotnak. Ha e két csoport között vitathatatlanul vannak is átfedések, az is kétségtelen, hogy a közhatalmat gyakorlók nem feltétlenül közszereplők (pl. a rendőrök), és fordítva, a közszereplők rendszerint nem gyakorolnak közhatalmat. A közfeladatot ellátók képezik a harmadik olyan kategóriát, akiknek a kritikátúresi képességük ugyancsak magasabb kell, hogy legyen az átlagemberénél, és akiknek csoportja szintén nem esik egybe sem a közszereplők, sem a közhatalmat gyakorlók csoportjával. **A közhatalmat gyakorlók bírálhatósága esetén kell a túrésküszöböt a legmagasabbra helyezni, hiszen ők nem egyszerűen a közvélemény formálására képesek, hanem másokat jogaik gyakorlásában jogszerűen korlátozhatnak. Ezért legitim az az igény, hogy azokat, akiknek a nevében a közhatalmat gyakorolják, ne lehessen megfosztani információszerzési és véleménynyilvánítási joguktól a személyiségi jogok védelmére való hivatkozással.**

A közszereplők, a közhatalmat gyakorlók és a közfeladatot ellátók jogvédelme során figyelembe kell venni azt is, hogy ezek az emberek **saját döntésük alapján** kerültek speciális helyzetbe. A szerepkörök megítélésénél tehát az önkéntes döntés kritériumát figyelembe kell venni. **Az önkéntes döntésen alapuló, a közügyek formálásában való aktív szerepvállalásból az következik, hogy ezeknek az embereknek a legszélsőségesebb kritikát is el kell viselniük, amennyiben tevékenységükkel összefüggésben, vagy akár helyi, akár országos közügyet érintő kérdérről van szó.** A szerepkörök elválasztása mellett továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy az **érintett – a konkrét személyt vagy a tevékenységét kritika tárgyává tevő ügy alapja – kérdés közügy-e. Pusztán a szerepkörök felőli megközelítés nem elegendő kritérium: a szerepkörök mellett az érintett ügyet is vizsgálni kell** (pl. egy korrupcióval érintett személy kevesebb jogvédelemre jogosult az ügy természetéből fakadóan).

A Tervezet tehát továbbra sem szabályozná külön még a közhatalmat gyakorlók bírálhatóságát sem, aminek pedig a TASZ álláspontja szerint még szélesebb körben kellene érvényesülnie, mint a közszereplők esetére biztosított véleménynyilvánítási határnak. A TASZ álláspontja szerint a közszereplő, a közhatalmat gyakorló vagy közfeladatot ellátó pozíciójával kapcsolatos tevékenységének kritikálhatóságának, a közügyek megvitatásának nem lehet gátja a jóhírnév védelme, olyan emberek esetén, akik önkéntes döntésük alapján kerültek olyan speciális pozícióba, aminek köszönhetően a közvéleményt és a közügyeket befolyásolni tudják.

2:52. § [Sérelemdíj]

A TASZ a sérelemdíj intézményének bevezetését indokoltnak tartja. A sérelemdíj a személyiségi jogsérelemért járó általános nem vagyoni kártérítési forma, a személyiségi jogok immateriális természetéhez igazodó kártérítési mód. Mivel a kár nem materiális, nem vagyoni jellegű, a jogsérelem önmagában megalapozza a kártérítési felelősséget, vagyoni hátrány bekövetkezésének hiányában is (annak a vagyoni kárnak a megtérítése, ami a személyiségi jogok sérelme miatt keletkezett, a szerződésen kívül (jogellenesen) okozott károk megtérítésének szabályai szerint követelhető). A sérelemdíj bevezetése azt a jogalkotói szándékot tükrözi, hogy a

személyiségi jogok sérelme következményeinek megállapítását a jogalkalmazónak az eset összes körülményét, a jogsértés súlyát, a felróhatóság mértékét és a jogsértésnek a sértettre és a környezetére gyakorolt hatását figyelembe vevő mérlegelésére bízva.

A személyiségvédelem polgári jogi megerősítésének azonban a TASZ szerint együtt kell járnia a szabad cselekvés egyes büntetőjogi korlátainak a lebontásával. Amennyiben a jogalkotó a sérelemdíj meghatározásában szabad kezet ad az adott esetet megítélő bírónak (helyesen), egyúttal fel kell számolnia azt a lehetőséget, hogy a sértett fél a polgári jogi jogvédelem mellett, azzal párhuzamosan büntetőjogi eszközöket is igénybe vehessen. A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 179. és 180. §-ban található rágalmozás és becsületsértés tényállásai ugyanis egyes személyiségi jogi sérelmek üldözését szolgálják. Elég arra utalni, hogy mindkét cselekmény magánindítványra üldözendő. **A büntetőjog *ultima ratio*-jellegéből az következik, hogy a jogalkotó indokolatlanul kiterjesztené a jog által szankcionálható magatartások körét, amennyiben a sértett fél nemcsak a sérelemdíjért perelhetne, hanem még büntetőeljárást is kezdeményezhetne a vélt elkövető ellen.**

2:54. § [A személyiségi jogok érvényesítése]

A (4) bekezdés szerint a személyiségi jogok megsértése miatt az ügyész és az alapvető jogok biztosa is felléphet, ha a jogsértés közérdekbe ütközik. A közérdekbe ütközés azonban túl határozatlan kategória, és ezért **túl széles hatalmat biztosít ahhoz, hogy akár a sértett személy helyett és akarata ellenére érvényesítsék a jogsértés felróhatóságtól független szankcióit közhatalmat is gyakorló szervek.** Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény 27. § (6) bekezdése szerint ha törvény az ügyészt perindításra jogosítja, az eljárás közérdekűségét vélelmezni kell. Mivel a közérdekűség kritériumát a Tervezet nem határozza meg, a közérdekűség pedig az ügyész fellépése esetén törvényi vélelem, **az ügyész korlátlan perindítási jogosítványt kapna, amellyel bármikor indokolás nélkül élhetne is.** Ez a konstrukció teljes mértékben ellentétes az 1/1994. (I. 7.) AB határozatban kifejtettekkel, mely szerint az ügyész csak pontosan meghatározott, kivételes esetekben léphet fel más helyett annak jogai védelmében. Tekintettel a személyiségi jogoknak a szorosan a személyhez tapadó jellegére, **a TASZ javasolja, hogy a jogalkotó ebben a körben ne hatalmazza fel az ügyészt perindításra.**

2012. április 20.